

روحانیت و دولت اسلامی از منظر امام خمینی (ره)

دکتر مهدی حیدری کبیری

سرشناسه	: حیدری کبیری، مهدی، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: روحانیت و دولت اسلامی از منظر امام خمینی (ره) // مؤلف مهدی حیدری کبیری
مشخصات نشر	: قم: جام جوان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۹ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۱۲-۲۸-۷
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۹.
موضوع	: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. -- دیدگاه درباره روحانیت
موضوع	: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on clergy
موضوع	: اسلام و دولت
موضوع	: Islam and state
موضوع	: روحانیت -- فعالیت های سیاسی
موضوع	: Clergy -- Political activity
رده بندی کنگره	: DSR۱۵۷۴/۵
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۸۹۰۶۳



روحانیت و دولت اسلامی از منظر امام خمینی (ره)

مؤلف: دکتر مهدی حیدری کبیری

ناشر: جام جوان

مدیر اجرایی: سهراب جینور

طراح: مالک علیزاده

نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۸

چاپ: اصیل

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۱۲-۲۸-۷

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

دفتر مرکزی: قم، خیابان سمیه، کوچه ۵، پلاک ۳۱،

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۷۲۹۴ - همراه: ۰۹۱۲۱۵۲۰۲۸۹ - ۰۹۱۰۱۵۳۰۲۸۹

انتشارات جام جوان

ارتباط با ناشر:

sohrab2009nashr@yahoo.com

تقدیم:

این اثر ناچیز را تقدیم می‌کنم:

به روح پر فتوح حضرت امام خمینی (ره) که ما را در مسیر اسلام ناب محمدی (ص) رهنمون ساختند؛ و به ارواح مطهر شهیدان بالاحص شهیدان مدافعان حرم که از حریم اسلام و حرم و حریم اهل بیت علیهم السلام با نثار جان خود دفاع نمودند و به محضر اساتید معظم، که اندک اندوخته علمی خود را مدیون تلاش و زحمات آنها می‌دانم. و به همسر و فرزندان مهر بانم که با همدلی و همراهی خود مرا یاری نمودند.

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
فصل اول: نقد و ارزیابی دیدگاه های در زمینه رابطه روحانیت و دولت از منظر امام خمینی (ره)	
۱۵	
۱۷	 محور اول: نقد و بررسی دیدگاه جدایی روحانیت از دولت
۱۷	 مقدمه:
۱۸	 روند شگل گیری جریان تفکیک دین از سیاست
۲۰	 نکته اول: مبنای سیاست امام خمینی (ره) مبتنی بر دین است
۲۲	 نکته دوم: تفاوت تلقی غرب و اسلام از روحانیت و دولت واز دین و سیاست
۲۳	 پیوند دین و سیاست در نظریه امام خمینی
۲۵	 تکلیف روحانیت، حضور در عرصه سیاست است
۲۸	 رویکرد های متفاوت نسبت به رابطه روحانیت و دولت
۲۹	 رویکرد لائیک:
۵۳	 محور دوم: نقد و بررسی دیدگاه نظارتی روحانیت نسبت به دولت
۵۳	 نظارت، عامل پیوند روحانیت و دولت اسلامی
۵۵	 نظارت و هدایت دولت از منظر امام خمینی (ره)
۵۶	 رویکرد نظارت فقیه
۵۸	 معنای نظارت
۵۸	 تفسیر نظارت و محدوده آن
۶۱	 طرفداران نظارت فقیه
۶۶	 امام خمینی (ره) و نظارت فقیه

۶۹	نقد نظریه نظارت فقیه
۷۳	نقد استدلال به اصل عدم ولایت
۷۷	محور سوم: نقد و بررسی دیدگاه رویکرد ابزاری دولت نسبت به روحانیت
۷۷	نگاه ابزای به روحانیت (نظریه دولت سالاری)
۷۷	خاستگاه نگاه ابزای به دین و روحانیت
۷۹	فلسفه همکاری روحانیت شیعه با پادشاهان
۸۱	نقد و بررسی دلیل همکاری روحانیت شیعه با پادشاهان
۹۴	محور چهارم: دیدگاه تعاملی بین روحانیت و دولت اسلامی
۹۴	ضرورت بررسی دیدگاه تعاملی روحانیت با نظام اسلامی
۹۵	سطوح تعامل روحانیت با نظام اسلامی
۹۶	انواع تعامل روحانیت با نظام اسلامی
۱۱۰	محور پنجم: تحلیل و دسته بندی دیدگاه های متقابل روحانیت و دولت
۱۱۱	تطور تعامل روحانیت با دولت
۱۱۲	بررسی طبقه بندی موجود درباره ارتباط روحانیت و دولت اسلامی
۱۱۶	طبقه بندی دو وجهی دین دولتی و دولت دینی
۱۱۶	ارتباط نهاد دین و دولت
۱۱۷	ادغام نهاد دین و دولت
۱۱۸	تعامل نهاد دین و دولت

فصل دوم: وظایف روحانیت در مقابل دولت اسلامی

۱۲۶	مقدمه
۱۲۶	جایگاه روحانیت در دولت اسلامی
۱۲۸	راهبردهای تعامل روحانیت با دولت
۱۲۹	وظایف روحانیت در مقابل دولت اسلامی
۱۳۶	ویژگی های اجتهاد کار آمد
۱۴۰	راهکارهای ناظر بر راس روحانیت یعنی مرجع تقلید
۱۴۰	ایجاد تحول در ارتباط دو جانبه مراجع با دولت اسلامی
۱۴۱	پرداختن به فقه حکومتی
۱۴۷	سومین وظیفه روحانیت طراحی الگوها و ساختارها براساس مبانی دینی
۱۴۹	وظیفه چهارم: تدوین سبک زندگی اسلامی در ساحت های مختلف

وظایف نقش های نظارتی	۱۵۴
نظارت مستمر روحانیت بر ساختار قدرت	۱۵۶
نظارت روحانیت مانع بازگشت قدرت بیگانگان	۱۵۷
وظایف مدیریتی	۱۵۷
مدیریت فرهنگی	۱۵۸
۷-وظایف قضایی	۱۶۰
کارکرد مهم روحانیت، تربیت قضات	۱۶۲
فصل سوم: وظایف دولت اسلامی در مقابل روحانیت	۱۶۵
مقدمه:	۱۶۶
تعریف "حفظ" روحانیت	۱۶۷
وظایف دولت اسلامی در برابر روحانیت	۱۶۸
فصل چهارم: طراحی الگوی مناسب در وظایف متقابل روحانیت ودولت اسلامی	۱۹۳
مقدمه:	۱۹۴
موانع تعامل	۱۹۶
امام خمینی ونفی تز اسلام منهای روحانیت	۲۰۰
نقد نظریه اسلام منهای روحانیت	۲۰۲
لزوم رجوع به متخصص	۲۰۲
عوامل و انگیزه های طرح اسلام منهای روحانیت	۲۰۴
شیوه تعامل ائمه اطهار علیم السلام با حاکمان زمان خویش	۲۱۷
رویکردهای مختلف در تعامل روحانیت ودولت اسلامی	۲۱۸
رابطه تقابل آمیز، ومعارضه جویانه با دولت اسلامی	۲۱۹
رابطه غیر تعاملی غیر مسؤلانه وبی تفاوتی میان روحانیت ودولت اسلامی	۲۲۰
رابطه تعاملی میان روحانیت و دولت اسلامی	۲۲۰
منابع وماخذ	۲۳۳

مقدمه

وحدت رهبری و حاکمیت دینی در صدر اسلام از بدیهیات بوده، در صدر اسلام عده ای روحانی وعده ای سیاستمدار نبودند، حتی در زمان خلفا دودستگاه وجود نداشت.

روحانیت در طول تاریخ به عنوان نهاد برآمده از دین، بالهام از مکتب اهل بیت علیهم السلام، به عنوان کانون آگاهی بخشی و روشن گری دینی، اجتماعی و سیاسی در متن تحولات حضور داشته است. اما با نفوذ اندیشه های مادی جهان غرب در تفکر دینی و رکود حرکت تمدن اسلامی باعث شد که رابطه ی بین دو نهاد رهبری سیاسی و حاکمیت دینی با چالش جدی روبرو شود، امام خمینی تصریح می کند

"منشاء جدایی روحانیت از دولت مربوط به حيله استعمارگران است. این حرف ها را استعمارگران و عمال سیاسی آنها درست کرده اند تا دین را از تصرف امور دنیا و از تنظیم جامعه مسلمانان برکنار سازند و ضمناً علمای اسلام را از مردم و مبارزان راه آزادی و استقلال جدا کنند. در این صورت می توانند بر مردم مسلط شده و ثروت های ما را غارت کنند"^۱

این حملات تا آنجا پیش می رود که این اصل مسلم (وحدت رهبری و حاکمیت دینی در صدر اسلام) در گفتمان اندیشه اسلامی را به زیر سؤال می رود به پرسشی اساسی تبدیل می

شود. آیا رابطه‌ی بین روحانیت به عنوان جریان تداوم بخش رهبری الهی و دولت اسلامی به عنوان مظهر حیات اجتماعی وجود دارد؟!

می‌دانیم که تعامل بین روحانیت و دولت اسلامی، در اعصار مختلف کم و بیش وجود داشته است بررسی‌ها نشان می‌دهد روحانیت شیعه به عنوان مبلغ، مروج و مفسر مذهب تشیع، دستکم از دوره صفویه تاکنون از ارکان مهم قدرت اجتماعی در ایران به شمار می‌آمده است. روحانیت در تعامل با قدرت سیاسی حاکم، نقش‌های متفاوت ایفا نموده که در این میان ایفای نقش مشارکت و نفوذ و همچنین انزوا یا اپوزیسیون داخلی در خور توجه است. در اندیشه سیاسی معاصر با توجه به روند تاریخی می‌توان به الگوهای گوناگون تعامل، جدایی، و تعارض اشاره کرد.^۱

دولت‌ها، بی‌نیاز از روحانیت نبودند زیرا برخورداری روحانیت از پشتوانه معنوی، حمایت مردمی و پایگاه اجتماعی و نیز عدم امکان دخالت قدرت سیاسی در امور روحانیت، دولت‌ها را وامی‌داشت تا در صدد کسب "مشروعیت سیاسی" به سوی روحانیت بیایند. و دست‌نیاز به سوی آنها دراز کنند.

حکومت‌های حاکم بر ایران غالباً ضد دینی یا غیر دینی بودند. لذا موجب شد تا روحانیت و حوزه‌ها در نظر گرفتن مصالح، منافع اسلام، موضع تقابل‌آمیز و معارضة جویانه با دولت‌ها داشته باشند. به جزء در دوران صفویه و برهه‌ای از دوران قاجاریه که نوعی همکاری محدود با توجه به قاعده دفع افسد به فاسد و "قاعده مالایدرک کله لا یتراک کله" باهدف اجرای برخی از تعالیم دینی و عمل به وظیفه و بهره‌حداقلی شکل گرفت. این رویکرد با توجه به ماهیت نظام‌های سیاسی و جبهه غالب روحانیت بوده است.

امابا برپایی نظام جمهوری اسلامی و تشکیل دولت اسلامی فصل نوینی در رابطه‌ی روحانیت و دولت اسلامی، به وجود آمد، روشن است که در شرایط کنونی، نقش نهاد روحانیت بسیار فراتر از گذشته است. آنان افزون بر ایفای "نقش روحانی" یعنی فهماندن آیین

۱- آیت مظفری، مناسبات روحانیت و دولت در ایران معاصر ص ۵۸.

خود به دیگران، دفاع عقیدتی در برابر ادیان، تعیین محدوده امور دینی از غیر دینی، تعبیر و تفسیر متون دینی و نیز جلوگیری از سرد شدن مردم از طریق موعظه، هدایت و ارشاد مذهبی^۱ کار ویژه حکومتی نیز پذیرفته و در ارکان قدرت و دستگاه های دولتی حضور دارند. بایر وزی انقلاب اسلامی، شاهد استقرار حکومت دینی هستیم که بر مبنای فکر فقها و مراجع و با عقبه تئوریک روحانیت پا به عرصه حیات گذاشته است. و تشکیل دولت اسلامی برابر مسئولیت روحانیت افزوده. زیرا ترکیب دین و دولت و تعهد دولت اسلامی به دین ضرورت تبیین و تنقیح وظایف متقابل روحانیت و حکومت اسلامی را دوچندان کرد.

این امر موجب شد تا موضوع وظایف متقابل روحانیت و دولت اسلامی به شکل جدی مطرح گردد، و این سؤال طرح شود که روحانیت چه کارکرد و چه وظایفی در مقابل دولت اسلامی دارد؟ و تکالیف دولت اسلامی در مقابل روحانیت چیست؟

روحانیت در طول تاریخ پرافتخار خویش همواره مرزبان توانا و بصیر حریم های اعتقادی جوامع اسلامی - شیعی بوده اند روحانیت امروز باید مسئولیت سنگین تری را به دوش کشد. زیرا امواج دین گریزی و دگر اندیشی و بد فهمی جوامع بشری را بیش از هر زمان دیگری تهدید می کند.

از طرفی می توان گفت با اینکه تاریخچه هزار ساله روحانیت این مطلب را آشکار می سازد که روحانیت در دولت های شیعی از جمله آل بویه، صفویه و قاجاریه دارای دخالت ها و مناسباتی و همکاری های بوده. اما نوع همکاری و مناسبات در جمهوری اسلامی تفاوت های اساسی دارد. چرا که باید در نظر داشته باشیم جمهوری اسلامی اولین نظام سیاسی ای است که بر پایه ولایت فقیه و بر مبنای فکری روحانیت شیعی تاسیس شده و استقرار یافته است.

دولت اسلامی، به طبیعت خود، نظامی وابسته به روحانیت است و روحانیت در پدید آوردن این نظام سهم مهمی دارد، از طرف دیگر ضرورت حضور روحانیت در عرصه سیاست

۲- آیت مظهری، مناسبات روحانیت و دولت در ایران معاصر، ص ۲۱.

و برخی مناصب و مسؤولیت ها از یک سوی، و دغدغه ی ترویج دین و تبلیغ معارف اسلامی به عنوان کارکرد ذاتی روحانیت، و حفظ جایگاه روحانیت و استقلال آن، ضرورت تبیین رابطه ی روحانیت با دولت اسلامی را پیش از پیش آشکار ساخته، از این رو برآن شدیم دراین رساله وظایف متقابل روحانیت و دولت اسلامی را با تکیه بر دیدگاه امام خمینی (ره) تبیین نماییم.